

Diego Garcia'dan Pekin'e Nüfuz Savaşı

Abdullah Zerrar Cengiz¹

Bu yazıda uluslararası güç mücadelesinin en önemli aktörlerinden ABD ve Çin üzerine yoğunlaşarak ABD'nin Hindistan'a biçtiği role değinip genel bir çerçeve yazısı ortaya koymak niyetindeydim.

Bu minvalde ABD-Çin-Hindistan okumaları üçgeninde dolaşırken daha önceden kaleme alınacak yazılar listesine aldığım ancak fırsat bulamadığım İngiltere-ABD işbirliği neticesinde 21. yüzyılın sömürgecilik hareketlerine ışık tutacak Diego Garcia adası trajedisine bir belgesel film den yola çıkarak değinmeye karar verdim.

Afrika takım adaları ülkesi Mauritius, eski sömürgecisi Birleşik Krallık'a karşı toprak ve deniz uyuşmazlıkları konusunda geçen şubat ayında önemli bir hukuk zaferi kazandı.

Uluslararası Adalet Divanınının 25 Şubat Pazartesi günü, İngiltere'nin Hint Okyanusu'nda bulunan Çagos Takım adaları' nı Moritus'a iade etme tavsiye kararı, gözleri ABD'nin ülke sınırları dışındaki en büyük ABD askeri üssünün yer aldığı Diego Garcia adasına çevirdi.

Uluslararası Adalet Divanı (ICJ), İngiltere'nin Hint Okyanusu'nda küçük bir takım ada grubu olan Çagos Adaları'nın egemenliği iddiasını reddeden bu tavsiye kararında, İngiltere'nin söz konusu adaları eski Moritus kolonisinden yasadışı yollarla ayırdığına ve İngiltere'nin "mümkün olduğunca hızlı" bir şekilde bu adaların kontrolünü bırakması gerektiği tespitine yer verildi.

Moritus'un Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna 2017'de yaptığı başvuru sonrasında ortaya çıkan bu karar, Afrika'daki İngiliz sömürgeciliğinin son izlerine karşı önemli bir darbe olarak değerlendiriliyor.

Bir taraftan Çagosalıların kendi kaderini tayin etme talebini reddederken diğer taraftan uluslararası sistem ve kurallara uygun şekilde Avrupa Birliği'nden ayrılıp kendi bağımsızlığını elde etme mücadelesi veren İngiltere'nin uluslararası itibarı bu kararla yerle bir oldu.

¹ Bölge Uzmanı Yetiştirme Programı Hindistan Uzmanlık Okutmanı

Kendi halkından çalınan Diego Garcia adası

İlk kez Portekizlilerin bölgeye ulaşmasıyla Avrupalılarla tanışan Hint alt kıtası, sırasıyla Hollandalılar ve Fransızların daha sonra da İngilizlerin egemenliği altında yaşadı.

Portekizli denizci, kaşif ve diplomat Pedro Mascarenhas tarafından 1512'de keşfedildiği iddia edilen ve önce patronu Dom Garcia de Noronha'nın anısına Dom Garcia olarak adlandırılan ada daha sonra Endülüs kökenli İspanyol kaşif Diego García de Moguer'in 1544'te adayı yeniden keşfetmesiyle adaya kendi adını veriyor. "Diego" adı Portekiz haritalarını kopyalayan İngilizlerin istemeden yaptığı bir hata olarak dillendiriliyor olsa da iki ayrı kaşifin adlarının birleşimi Diego García ve "Deo Gracias" ("Tanrı'ya şükür") deyimini bu mercan adasına isim olarak uygun görülüyor.

Diego García, orta Hint Okyanusu'ndaki ekvatorun hemen güneyinde ve Çagos Takımadaları'nı oluşturan 60 küçük adadan oluşan bir mercan adası İlk önce Portekizliler tarafından keşfedilerek isimlendirildi. 1790'larda Fransızların yerleşkesi ada Napolyon Savaşları'ndan sonra İngiliz yönetimine geçti.

Bir buçuk asır boyunca bu adaları sömüren İngiltere, 1965'e kadar İngiliz Kolonisi Moritus'a Birleşmiş Milletlerin (BM) baskısıyla 1968'de Çagos adaları ve özellikle Diego Garcia üzerinde hak iddia edilmemesi şartı ile bağımsızlığını vererek Moritus'tan ayrı tuttuğu adaları yeni oluşturulan İngiliz Hint Okyanusu Toprakları'na (BIOT) ilhak ediyor.

Çagos Takımadaları'nın en büyüğü Diego Garcia 1966'da, İngiltere'nin müttefiki ABD'ye 50 yıllığına kiralanması ile sömürgeciliğin 21. yüzyılda da halen devam edebileceği ortaya konmuş oldu. İngiltere, 2016'da ABD'nin ada kullanım haklarını 20 yıl daha uzattı.

Seyşeller'den ayırdığı adaları daha sonra geri vermek zorunda kalsa da İngiltere toplam 2 bin 300 adacığın bulunduğu BIOT ile Hint alt kıtasının güneyindeki varlığını sürdürmeye devam ediyor.

Soğuk Savaş döneminde ABD, bölgedeki Sovyet etkisine karşı körfez ülkelerinden enerji deniz nakil yollarının güvenliği için Diego Garcia adasını stratejik bir ada olarak görmüştür.

Hindistan'daki siyasi hareketlerin bir çoğu son yıllara kadar ada üzerindeki ABD askeri varlığını Hint Okyanusundaki barışa tehdit olarak görmüş ve Hindistan ile ABD arasında sürekli tartışılan bir konu olmuştur.

İran devrimi, Irak'ın Kuveyt'i işgali, "Afganistan, Sonsuz Özgürlük Operasyonu", "Irak'a Özgürlük Operasyonu" sırasında buradan kalkan bombardıman uçakları için ABD'ye "sabit bir uçak gemisi" hizmeti sağlayan bu adanın kullanılması Hindistan'ı bu endişesinde haklı çıkarmıştır.

Diego Garcia adasının boşaltılması

60'lı yılların başına kadar yaklaşık beş kuşaktır 2.000'den fazla İngiliz vatandaşın siyahin yaşadığı ve Fransızca konuşulan Diego Garcia adasında Amerikalı bir Tuğamiralinin 1961'de gerçekleştirdiği ziyaretin her şeyi değiştirdiği söyleniyor.

Ada sakinlerinin önce sağlık sorunları ve akraba ziyaretleri nedeniyle gittikleri Moritus'tan "ada kapanmıştır" denilerek geri dönüşlerine izin verilmiyor. Daha sonra da ABD üs hazırlıklarının başladığı adanın "temiz ve sıhhi" hale getirilmesi amacıyla BM'nin "endişe verici" kayıtlarına rağmen, adadaki bin kadar köpek toplanıp ABD taşıtlarının egzozunda boğularak katlediliyor.

Adanın boşaltılmasına direnenlerin de aynı muamelenin uygulanacağı tehdidi ile birlikte adanın idare amiri tarafından şu açıklama yapılıyor: "adanız satıldı."

Adada martı ve kumdan başka bir şeyin olmadığı iddia edildi. Özellikle de "yerleşimin olmadığı ada". "yerleşimsizleştirilmiş" ada iddiaları dillendirildi. Halbuki bu adada okul, hastane, kilise, liman, demiryolu, mezarlıklar, hapishaneler ve hindistancevizi işlenen bir tesisin görüntüleri 1957'de çekilen İngiliz Sömürge Film biriminin çektiği filmle adada yerleşik bir yaşamın var olduğu ispat edilse de 1967-1973 yılları arasında ada halkı zorla bölgeden çıkarılarak adaya turistlerin ve medya mensuplarının girişi yasaklandı.

Bütün bu trajik hikâyeye, direnen adalılarının, onlara dünya çapında destek veren sivil örgütlerin ve belki de en önemlisi araştırmacı gazeteci John Pilger gibilerin gayreti sayesinde duyuldu, anlatıldı.

Kahreden ayrılık

Yanlarına bir tek bavul almalarına izin verilerek geri kalan her şeylerini, hayatlarını, arkada bırakarak bir geminin güvertesinde şirket atları seyahat ederken kadınlar ve çocuklar kuş gübrelerinin taşındığı ambarda yatarak seyahat etmek zorunda bırakılıyor.

Önce Seyşeller adaları kıyısındaki hücrelerde tutulan ada sakinleri oradan Moritus'ta götürülerek kapı ve pencereleri olmayan barakalara, "toplu konutlara" yerleştiriliyor.

1975'teki bir araştırma, adalarına gidecekleri gemiyi beklemekten yorgun düşerek yoksulluk, bakımsızlık, işsizlik, intihar ve alkol nedeniyle ölenleri fuhşa zorlanan kadınları, yurtlarına bir daha geri dönemeyecekleri söylendiğinde felç geçirenleri ve kahrından ölenleri belgeleriyle ortaya koyuyor.

İngiltere hükümeti, aynı yıl Falkland adaları'ndaki beyaz vatandaşları için 2 milyar sterlin harcarken Fransızca konuşan adalılara (kreoller) dilini anlamadıkları bir belgeye parmak bastırarak kişi başı 3.000 sterlin karşılığında "haklarımdan feragat ediyorum." yazısı olarak bu hırsızlığı yasallaştırmanın derdine düşüyor.

Avustralyalı gazeteci John Pilger'in, dönemin (1973-1975) ABD Savunma Bakanı James R. Schlesinger'la yaptığı röportajda sorduğu, " İngiltere ve ABD, ada sakinlerini maruz bıraktığı durumdan sorumlu tutulamaz mı?" sorusuna ilgili bakan çok vahim bir cevap veriyor; "ABD ve Britanya hükümetlerinin, 19. ve 20. yüzyılda yaptıkları içinde, bu hadise küçük bir sorun kalır." Schlesinger, aynı dönem için, ada halkıyla ilgili kendilerine ulaşan bilginin "geçici işçiler oldukları" yönünde olduğunu söylese de 1972 yılında ABD Moritus büyükelçisinin mektubunda "adada yerlilerin varlığı yadsınamaz" ifadelerini kullanması kendi bakanını yalanlıyor.

İngiltere ve ABD'nin yıllar boyunca yapmaya çalıştığı şey, "biz adayı aldığımızda yerleşim yoktu" onlar "geçici, sözleşmeli işçiler" kabilinden yalanlar söyleyerek olan biteni kendi parlamentolarından, BM'den ve uluslararası kamuoyundan gizleyip, ABD dokümanlarında "vazgeçilemez, operasyonel olarak paha biçilemez" olarak nitelendirilen Diego Garcia askeri üssünü baki kılmak.

Hindistan - ABD ilişkileri

II. Dünya Savaşı sonrası ABD'nin SSCB'yi çevreleme politikası dahilinde jeostratejik konumu nedeniyle gündemine aldığı Hindistan, ABD yerine, kalkınma ve savunma ihtiyaçlarına cevap veren SSCB ile ilişkilerini yoğunlaştırdı.

Hindistan'ın 1950 yılındaki Kore savaşı karşısındaki tutumu ve 1954 yılında başını çektiği "Bağılantısızlık" prensibini bahanesiyle ABD-Japonya anlaşmasını imzalamaması, ABD'nin Diego Garcia Adası'ndaki üssünü büyütmesi ve 1974 yılında Hint Okyanusu'nda Pakistan Deniz Kuvvetleri ile ortak tatbikat düzenlemesi, Hindistan'ın ABD hakkındaki tehdit algılamalarını daha da ileri boyutlara taşıdı.

Hindistan'ın aynı yıl nükleer silah denemesi gerçekleştirmesi ve ABD'nin bu denemeye karşı sert tepki göstererek Hindistan'a yönelik teknoloji ambargosu başlatması, iki ülke arasındaki ilişkileri tarihinin en alt seviyesine indirdi.

İki ülke, bu kötüye gidişi durdurmak ve ilişkilerini iyileştirmek amacıyla 1974 yılında eğitim, kültür, ekonomi, bilim ve teknoloji alanında "Hint - Amerikan Ortak Komisyonu"nu oluşturdu.

Ancak ABD'nin Hint Okyanusu'nda 1977 yılında süresiz olarak bir Filo görevlendirmesi, Diego Garcia üssünü daha da geliştirmesi ve Pakistan'a 3.2 milyar dolar tutarında askeri ve ekonomik yardım kararı alması Hindistan - ABD'nin arasının tekrar açılmasına neden olsa da 1980'li yılların başından itibaren ABD, Güney Asya'da Sovyet etkisini kırmak için önemli bölgesel güç olarak gördüğü Hindistan ile ilişkilerini düzeltme eğilimi gösterdi.

Hindistan'ın devasa nüfusu, hızla gelişen ekonomisi, başarılı dış politika uygulamaları ve Soğuk Savaş sonrasındaki uluslararası ortama çabuk adapte olması Hindistan'ın uluslararası politikadaki etkinliğinin, jeopolitik konumundan bağımsız bir şekilde artmasına neden oldu.

Washington - Delhi Savunma Paketi

ABD, Güney Asya ve İndo-Pasifik bölgesinde siyasi istikrar, barış ve ekonomik büyüme bakımından Hindistan'ı önemli bir güç ve büyük bir savunma ortağı olarak görüyor.

Soğuk Savaş'tan bu yana ABD ile ilişkilerini zayıflatan Hindistan, Çin'in "Bir Yol Bir Kuşak" kapsamında Pakistan'la birlikte gerçekleştirdiği 60 milyar dolarlık CPEC projesi ile Gavadar limanı üzerinden Hint Okyanusuna inmesi ile birlikte özellikle Keşmir bölgesindeki "Radikal İslamcılar" konusundaki endişelerini büyük ölçüde paylaşan ABD'nin çıkarları doğrultusunda İndo-Afrika ve Asya-Pasifik'te lider savunma ortağı olarak karşımıza çıkıyor.

Çin'in doğu ve güney Çin denizindeki sivil/askeri yapılanması, bölge ülkeleriyle askeri işbirlikleri, doğrudan Hint Okyanusu'na açılan Myanmar, Bangladeş, Pakistan ile ilişkilerini geliştirmesi vb. durumlar CIA Uzak Asya Uzmanı Micheal Collins'in ifade ettiği gibi "Çin'in, Washington nazarında Rusya'dan daha büyük bir tehdit" olarak algılanmasına yol açıyor.

Pekin yönetiminin, Pasifik'ten Afrika'ya uzanan geniş bir coğrafyada askeri, siyasi ve ekonomik boyutlarıyla nüfuzunu artırması ve bütün bu sürecin ABD'nin mevzi kaybetmesiyle neticelenmesi, Washington'un endişelerini destekler mahiyette. Hindistan'ın, ABD ile stratejik

ittifakı bölgesel dengelerde daha belirleyici olmasına imkan verirken, Asya-Pasifik'teki hassas dengeler açısından soru işaretlerine yol açıyor.²

2018 yılı sonlarında sunulan Hindistan'ın talebine çok hızlı şekilde yanıt veren ABD Dışişleri Bakanlığı, Kongrenin, Hindistan'a toplamda 2,6 milyar dolar değerinde 24 adet helikopter satımının sağlanmasının yasal olarak gerekli olduğunu açıkladı.

Hindistan'la giderek derinleşen Washington-Delhi savunma ittifakı, 02 Nisan 2019 Salı günü, 24 MH-60R helikopterlerinin Hindistan'a satılmasının onaylanması ile birlikte Çin denizaltılarını hedef alabilecek şekilde müttefiklerinin ateş gücünü önemli ölçüde artırması bekleniyor.

Romeo adı verilen Lockheed Martin tarafından üretilen MH-60R helikopterleri denizaltı avının yanı sıra gemileri etkisiz hale getirmek ve denizde arama kurtarma operasyonlarını yürütmek için özel tasarlanan ve İngiliz yapımı Deniz Aslanı helikopterlerinden oluşan filonun yerine geçebilecek bir ürün olarak karşımıza çıkıyor.

ABD, Çin'in "İnciler dizisi" olarak adlandırılan Hint Okyanusu'ndaki giderek artan deniz üsleri stratejisine karşı Hürmüz Boğazı'ndan Malaka Boğazı'na uzanan, Hindistan'ın hareket özgürlüğü sağlayacak bu satışı, "ABD-Hindistan stratejik ilişkilerini güçlendirmeye ve büyük bir savunma ortağının güvenliğini arttırmaya yönelik, ABD'nin dış politikası ve ulusal güvenliğini destekleyecek" bir anlaşma olarak nitelendiriyor.

Çin'e karşı İngiltere-ABD-Hindistan ortaklığı

Diego Garcia Deniz Kuvvetleri Destek Tesisi adıyla 1977'de açılan askeri üste, büyük askeri kargo uçaklarının kullanabileceği 3 bin 600 metrelik bir pist, ABD donanmasından 2 uçak gemisinin aynı anda demirleyebileceği bir de liman bulunuyor.

Hint Okyanusunun diğer bölgelerinin aksine uçuş için çok uygun hava koşullarına sahip, Hindistan, Endonezya ve Madagaskar üçgenindeki Diego Garcia ve çevre adalarından en yakın karaya ulaşmak deniz yoluyla 2 günden az sürüyor. Üs, Orta Doğu, Basra ve Yemen Körfezi'ne yakınlığı ve Hint Okyanusu'ndaki hidrokarbon yolları üzerinde bulunması nedeniyle halen önemini koruyor.

² <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/asya-pasifik-te-cine-karsi-abd-hindistan-ittifaki/947165> (09.04.2019)

Avustralyalı gazeteci John Pilger'in muhabirliğinden yönetmenliğine kadar yazıp yönettiği "Bir Ulusun Çalınışı" belgeselinde sömürgeci İngiltere'nin adayı ABD'ye kiralamak için İngiliz vatandaşı yerli halkını nasıl zorla çıkardığını ve bu konuda dünyanın tepkisini çekmemek için adada sadece geçici işçilerin olduğu yönünde yalanlar söyleyerek resmi kayıtlara yerlileri "Tarzan ve köle" olarak işledikleri anlatılıyor.

ABD, 1966'dan 2016'ya kadar Diego Garcia Üssü'nün yapımı, bakımı ve restorasyonuna toplam 3 milyar dolar harcadı. Hint Okyanusu'nun tam ortasında yer alan ve sadece askeri araçlarla ulaşılabilen Diego Garcia Üssü, Soğuk Savaş'tan günümüze çok sayıda ABD operasyonunun parçası oldu.

Diego Garcia Üssü, Amerikalı Prof. David Vine'in yazdığı "The Island of Shame" (Utaç Adası) adlı kitabında adada bütün dünyada CIA'ye sekizyüzün üzerindeki üslerine ait gizli hapisanelerinden binin bulunma ihtimalini ve buraya getirilen terör şüphelilerinin işkenceyle sorgulanabileceğini ileri sürüyor.³

İngiltere ve ABD, ABD'nin büyük bir askeri üsse sahip olduğu Diego Garcia adasının tartışmalı konumu üzerinden Hindistan Başbakanı Narendra Modi'den Moritus'la olan etkili ilişkilerini kullanması için bundan iki yıl önce yardım talebinde bulunmuştu.

Yukarıda belirttiğimiz Adalet Divanının tavsiye niteliğindeki kararı bağlayıcı olmasa da İngiltere'nin bu tür kararlara genelde uyduğu ifade edilse de İngiltere'nin Diego Garcia adasındaki ABD üssü nedeniyle bu adayı iade etmek istemeyeceği belirtiliyor.

ABD üssünün devamı, Hindistan'ın da yararına olacağından bu yardım talebi, Modi tarafından İngiltere ve ABD ile birlikte "aynı güvenlik mimarisinin" bir parçası olarak görülmüştür.

Konuyla ilgili Yeni Delhi hükümetinin "Bu tür savunma amaçları, küresel güvenliğe önemli ölçüde katkıda bulunuyor. Diego Garcia adası uluslararası birçok ortak tarafından terörle mücadele ve korsanlıkla mücadelede kullanılan ortak bir İngiltere-ABD tesisidir" açıklamasını yapması söz konusu Diego Garcia adasının kendi halkından çalınmasına dünyanın en kalabalık demokrasi ülkesi olduğu iddia edilen Hindistan'ın da sessiz kalacağını teyit etmiş oldu.

³ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hint-okyanusunun-kalbinde-bir-abd-ussu-diego-garcia/1405224> (09.04.2019)